

ડ્રગ્સ એટલે શું ?

ડ્રગ્સ એટલે એવો પદાર્થ કે જે દવા તરીકે વપરાય એને જે વ્યક્તિ કે પ્રાણી કોઈ હૃદયથી પીડાતો હોય તો તેની સારવાર માટે ઉપયોગ થાય તેવો પદાર્થ એટલે ઔષધ કે ડ્રગ્સ કહેવાય. આ ઔષધ લેવાથી શરીરની અંદરના કોષો મોડીફાય થાય એટલે તેની અસર શરીર પર જોવા મળે છે.

સાયકોટ્રોપીક ઔષધ એટલે શું ?

સાયકોટ્રોપીક પદાર્થ એટલે એવો પદાર્થ કે જે મગજ પર અસર કરે અને મગજને સ્ફુરતીલું બનાવે, વધારે પડતો ડોઝએ અર્ધબેભાન તથા બેભાન પણ બનાવી શકે છે.

સાયકોટ્રોપીકનો અર્થ શું ?

ગ્રીક શબ્દ સાયકો એટલે સાઉલ (આત્મા) એટલે બદલવું એટલે કે આત્માને બદલવું એટલે કે મગજને મુગ્ધ કરવું.

નારકોટીકસ એટલે શું ?

નારકોટીક એ ગ્રીક શબ્દ " નારકોટીકોસ" ના અપભ્રંશથી આવેલ છે. નારકોટીકસ એ ઉંધ પ્રેરક છે અને દુઃખાવો દૂર કરે છે. પરંતુ સમાજમાં તે આવકાર્ય નથી. તેમાં કુદરતી, અર્ધસાંશ્લેષિત તથા સાંશ્લેષિત પદાર્થોનો સમાવેશ થાય છે. શરીરમાં તે ચેતાતંત્ર પર અસર કરતાં પદાર્થો છે.

નારકોટીકસનું વર્ગીકરણ

નારકોટીકસનું વર્ગીકરણ ત્રણ વિભાગોમાં થાય છે:

૧. કુદરતી નારકોટીકસ

તે કુદરતમાંથી મળતા પદાર્થો છે. જે ઓડ, ઓડના મૂળ, પાંદડા, ડાળખા, ફૂલ, ફળ, બીજ, ગુંદર (રેઝીન) તથા દૂધ (ક્ષીર) સ્વરૂપના પદાર્થોનો સમાવેશ થાય છે. તેમાં

- ગાંજાનો ઓડ (કે નાળીસ પ્લાન્ટ)
- ગાંજો
- ચરસ
- ભાંગ
- અફીણ
- પોશડોડા
- કોકેઇન

૨. અર્ધસાંશ્લેષિત (સેમીસીન્થેટીક) પદાર્થો (ડ્રગ્સ)

જેમાં કુદરતી પદાર્થો પર રાસાયણિક પ્રક્રિયા કરીને નવા બીજા સંયોજનો કે પદાર્થો બનાવવામાં આવે છે. તેમાં મૂળ પ્રક્રિયકો કુદરતી હોય છે. જેના પર રાસાયણિક પ્રક્રિયા કરવામાં આવે છે. તેમાં

- મોરફીન
- બ્રાઉન સુગર
- હેરોઇન
- એલ.એસ.ડી. (લાયસરઝીક એસિડ ડાયઇથાઇલ એમાઇડ)
- ૩. સાંશ્લેષિત પદાર્થો (સીન્થેટીક ડ્રગ્સ)
- તે માનવનિર્મિત પદાર્થો છે.
- તેમાં જુદા જુદા તત્વો જેવા કે, કાર્બન, નાઇટ્રોજન, હાઇડ્રોજન, ફોસ્ફરસ વગેરેનો ઉપયોગ કરીને સંયોજનો બનાવવામાં આવે છે.
- જુદા જુદા રાસાયણોનો ઉપયોગ કરીને તે બનાવાય છે.
- મેથાક્યુલોન
- બાર્બિક્યુરેટ
- ડાયેઝાપામ
- લોરાઝીપામ
- એમ્ફેટામાઇન્સ વગેરે

૧. કુદરતમાંથી મળતા કુદરતી નારકોટીકસ

૧. ગાંજાનો છોડ

- તે મેરીઝુઆના / મેરીહુઆના તરીકે ઓળખાય છે.
- તે છ થી આઠ ફુટનો છોડ હોય છે.
- ગાંજાના છોડ તરીકે ઓળખાય છે.
- વાવેતર પણ ગુન્હો બને છે.
- તે લીલાશ પડતા ભુખરા રંગનો છોડ છે.

૨. ચરસ / હશીશ :-

ગાંજાના છોડમાંથી મળતા રોઝીન (ગુંદર) ને ચરસ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. તે છોડના ફુલાગ્ર અને ફળાગ્રના ભાગો પાંદડાની ટોચ વગેરે માંથી નીકળતા રસ (ગુંદર) રુપે હોય છે.

તે દેખાવે લીલાશ પડતો ભુખરો કે કાળાશ પડતા ભુખરા રંગનો પદાર્થ હોય છે.

- તેનો નશો સીગારેટ, ચલમ કે હુકકા વડે કરવામાં આવે છે.

૩. ગાંજો :-

- ગાંજોએ ગાંજાના છોડમાંથી મળતા પુષ્પગુચ્છો તથા ડાળખા સાથેના છોડનો ભાગ તે

ખસખસના છોડમાં સુકાયેલ છોડના પોડમાંથી ખસખસ કાઢી લીધા પછીનો છોડનો ભાગ જે પોશકોડા તરીકે ઓળખાય છે.

૭. કોકેઇન :-

કોકાના છોડના પાંદડાંમાંથી કોકેઇન મેળવવામાં આવે છે. જેનું ગેરકાયદેસર વાવેતર સાઉથ અમેરીકામાં એન્ડેસ પહાડની આજુબાજુમાં કરવામાં આવે છે. તેના પાન ચાવવાથી નશો થાય છે.

૨. અર્ધસાંશ્લેષિત પદાર્થો :- (સેમીસીન્થેટીક ડ્રગ્સ)

૧. મોરફીન :

મોરફીનએ અફીણનો ઘટક છે. અફીણ પર રાસાયણિક પ્રક્રિયા ધ્વારા મોરફીન મેળવવામાં આવે છે.

- સૌપ્રથમ ૧૮૦૫માં મોરફીન બનાવવામાં આવેલ હતું.

- તે સફેદ રંગનો પાવડર જેવો પદાર્થ છે.

- મોરફીનનો નશા તરીકે ઉપયોગ થાય છે. તેના ઇન્જેક્શનનો નશામાં વપરાય છે.

- કેન્સરના થર્ડ સ્ટેજના દર્દીઓને દર્દથી રાહત મળે તે માટે મોરફીનના ઇન્જેક્શનો આપવામાં આવે છે.

૨. હેરોઇન :- (ડાયએરસીટાઇલ મોરફીન)

તેને અફીણમાંથી મોરફીન મેળવીને તેના પર રાસાયણિક પ્રક્રિયા કરીને શુદ્ધ કરીને હેરોઇન મેળવાય છે.

તે મોરફીનની એસીટાઇલેશનની પ્રક્રિયા વડે મેળવવામાં આવે છે.

૧૮૭૪માં મોરફીનમાંથી હેરોઇન બનાવવામાં આવેલ હતું.

સૌથી ખરાબ નશાવાળો પદાર્થ હેરોઇન છે. ખૂબ જ ઘાતક પદાર્થ છે.

તે પાવડર, ગોળી, ઇન્જેક્શન સ્વરૂપે મળે છે.

૩. બ્રાઉન સુગર :-

તે ગરદ / સ્પેક / કુડ હેરોઇનના નામથી ઓળખાય છે.

તે સીધો જ અફીણમાંથી બનાવવામાં આવે છે.

તેમાં હેરોઇન ઉપરાંત અફીણના ઘટકોની હાજરી હોય છે.

તે દેખાવે ભુખરા, બદામી, કાળા ભુખરા રંગનો હોય છે.

કુડ હેરોઇનએ બ્રાઉન સુગર તરીકે ઓળખાય છે.

તે પાવડર તરીકે જ વપરાય છે.

નાક વડે સુંઘીને, જીભ પર ભભરાવીને, ઇન્જેક્શન સ્વરૂપે તથા એલ્યુમિનિયમની ફોઇલ(પતરા) પર ગરમ કરીને સુંઘીને નશો કરવામાં આવે છે.

ગાંજા તરીકે ઓળખાય છે.

- તે દેખાવે લીલાશ પડતા ભુખરા રંગનો વનસ્પતિજન્ય પદાર્થ છે.
- તેનો નશો હુકકા કે ચલમમાં થાય છે.
- સાધુ, ફકીર, ગરીબ મજૂરો વગેરે તેનો નશા માટે ઉપયોગ કરે છે.

૪. ભાંગ

- તે ગાંજાના છોડના પત્તી (પાંદડા) અને બીજનો ભાગ છે.
- તેનો ઉપયોગ પીણાં તરીકે થાય છે.
- તેને દૂધ સાથે ઉકાળીને પીણું બનાવીને પીવાય છે.
- જેથી વ્યક્તિને નશો થાય છે.
- હોળી, શિવરાત્રિ જેવા તહેવારોમાં ભાંગ પીવાય છે.

૫. અફીણ :-

- તે ખસખસના છોડની પેદાશ છે.
- ખસખસના છોડને "ઓપીયમ પોપી" કહે છે.
- તેનું વાનસ્પતિ નામ " પાપાવર સોમ્ની ફેરમ લીન " છે.
- તેનો છોડ ૨ થી ૬ ફુટ લાંબો હોય છે.
- તેના પર લાલશ પડતા નારંગી તથા જાંબુડીયા રંગના ફુલ બેસે છે.
- ફુલમાંથી ફળ બંધાય છે. તેને પોડ (પોશડોડા) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- આ પોશડોડા (પોડ) કાચા હોય ત્યારે લીલા રંગના હોય છે. તે સમયે તેના પર ધારદાર ચમ્પુ, બ્લેડ, કટર વગેરે વડે કાપા પાડવામાં આવે છે. આવા કાપાઓમાંથી એક પ્રકારનું દુગ્ધ (ક્ષીર) બહાર આવે છે.
- આ દુગ્ધ (ક્ષીર) દેખાવે ચીકણું પાણી જેવું પ્રવાહી હોય છે. પરંતુ હવાના સંસર્ગમાં આવતા તે કાળાશ પડતા ભુખરા રંગનો ચીકણો રસ બને છે. આ રસને અફીણ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. એટલે કે અફીણ એટલે ઓપીયમ પોપીના પોડમાંથી બહાર આવતું દુગ્ધ (ક્ષીર) કે જ્યુસ (રસ), અફીણમાં ૪૦ જેટલા આલ્કેલોઇડસ હોય છે. જેમાં મુખ્યત્વે આલ્કેલોઇડસ પાંચ છે.

૧. મોરફીન

૨. કોડેઇન

૩. થીબેઇન

૪. પાપાવરીન

૫. નારકોટીન

મોરફીનએ અફીણનો મુખ્ય આલ્કેલોઇડસ છે.

૬. પોપીસ્ટ્રો (પોશડોડા) :-

૪. એલ.એસ.ડી. :- (લાયસરજીક એસીડ ડાયઇથાઇલ એમાઇડ)
તે લાયસરજીક એસીડમાંથી મેળવવામાં આવે છે.
જુવાર, બાજરી, રાઇ વગેરેમાં અંગારીયા નામનો રોગ થાય છે. જેમાં એક પ્રકાર કુગ
હોય છે. તેમાંથી લાયસરજીક એસીડ મેળવીને તેના પર રાસાયણિક પ્રક્રિયા વડે
એલ.એસ.ડી. મેળવાય છે.
૩. સાંશ્લેષિત પદાર્થો (સીન્થેટીક ડ્રગ્સ)
આ સંપૂર્ણ માનવનિર્મિત પદાર્થો છે. તે સંપૂર્ણ રીતે દવાની ફેક્ટરીમાં સીન્થેસીસ ધ્વારા
મેળવવામાં આવે છે.
૧. મેન્ડ્રેક્ષ :-
તેનો મુખ્ય ઘટક મેથાક્યુલોન છે.
તે સીન્થેટીક પદાર્થ છે.
તેને ઘરગથ્થુ ફેક્ટરમાં પણ બનાવી શકાય છે.
તેનો ઉપયોગ નશો કરવામાં થાય છે. તે ગોળી કે પાવડર સ્વરૂપે નશા માટે વપરાય છે.
૨. બાર્બિટ્યુરેટ :-
તે ઉંઘની ગોળી સ્વરૂપનો પદાર્થ છે. તે તંદ્રાપ્રેક્ષ હોવાથી તેનો લેવાથી ઉંઘ આવે છે
અને મગજ પર હળવાશ પેદા કરે છે. વધુ વખત લેવાથી તેની આદત પડી જાય છે.
૩. ડાયેઝાપામ / લોરાઝેપામ :-
તે ડીપ્રેશન પ્રકારની ડ્રગ છે. તેના લેવાથી વ્યક્તિ ચિંતા મુક્ત થાય છે અને નિદ્રાધીન
બને છે. ખોટા વિચારો આવતા નથી. પરંતુ વધુ વખત લેવાથી તેની આદત પડી જાય
છે. વધુ પ્રમાણમાં લેવાથી બેભાન પણ બની જવાય છે.
૪. એમ્ફેટામાઇન્સ :-
આ ઉત્તેજક પ્રકારની દવા છે. જેના લેવાથી ઉત્તેજનામાં વધારો થાય છે અને વ્યક્તિમાં
ખૂબ જ જોમ પેદા થાય છે. દવાની અસર પુરી થતાં વ્યક્તિ ડીપ્રેશનમાં આવી જાય છે.
વધુ વખત લેવાથી આદત પડી જાય છે. તેનો નશો ખરાબ છે. ખેલાડીઓ વધુ શક્તિ
પ્રદર્શન કરવા આ પ્રકારની દવાનો ઉપયોગ કરે છે.

નશાકારક દવાઓની અસરો :-

મેડીકલ :- (અસર)

- તંદુરસ્તી જોખમાય છે.
- જલદીથી ઇન્ફેક્શન લાગી જાય છે.
- બંધાણી થવાથી વર્તણૂકમાં ફેરફાર થાય છે.
- શારિરિક પ્રક્રિયામાં ધીમો અને આળસુ બને છે.
- વાકપ્રક્રિયામાં ગૂંચવાય એટલે કે બોલવામાં ગૂંચવણ પેદા થાય.

- વિચાર શક્તિ ધીમી પડે છે / મુશ્કેલ પડે છે.
- યાદદાસ્તમાં ઘટાડો
- ખોટા પગલાં ભરે
- ઝઘડાળુ સ્વભાવ બને છે.
- શ્વાસોશ્વાસમાં વધારો
- બ્લડપ્રેશરમાં વધારો
- અંતમાં મૃત્યુ

સામાજિક અસર :-

ઘર :-

કુટુંબમાં મુશ્કેલી
છોકરાં બંધાણી બને
કુટુંબમાં ભાગલા
છુટાછેડા વગેરે

નોકરી / ધંધા

:- નબળી કાર્યશક્તિ
ઉત્પાદન શક્તિમાં ઘટાડો
ફરજ મોકુફી
ફરજ મુક્તિ

શાળા / કોલેજ :-

અભ્યાસ છોડી દે
નાપાસ થાય
રસ ન રહે

સમાજમાં :-

ચોરી
લૂંટફાટ
ઘાતકી ગુન્હા
મર્ડર
સામાજિક ઝઘડા